

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NR. 12
DECBR.
1963

Det store øjeblik!

Kore's
KONTORARTIKLER

*benyttes
verden over . .*

WONSILD & SØN
KVÆSTHUSGADE 6
KØBENHAVN K.

N. Fr. Nielsen
Papir en gros
Vendersgade 14 - København K.

CHR. JENSEN
BEFRAGTNING &
SKIBSAGENTUR A/S
DR. TVÆRGADE 9
KØBENHAVN K.

BYENS KLICHE ANSTALT
FREDERIKSSUNDSVEJ 269
BRØNSHØJ

AXEL NIELSEN & SØNS
BOGTRYKKERI
VESTERBROGADE 41 B

J. E. BJERRINGS EEFF.
DR. TVÆRGADE 9
MINERVA 5045

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopliedende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Generalmajor F. B. Larsen, Ejderkasernen, Rendsborg, Vesttyskland.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh. Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Frederiksborgvej 109, København NV. TAgA 328.

Den øvrige bestyrelse:

Bankfuldmægtig Olav Holst,
Bengtassevej 6, Hellerup.

Seminarierektor, cand. mag.
Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen,
Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstorfs-
lunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa,
Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupvej 8,
Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft,
de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby,
Fyn.

Dr. Børge Næsted, Store Torv 16-18,
Århus C.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade
20, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch,
Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Side-
allé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M.F., Herning.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).
Minerva 1336.
Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Skoleinspektør Johs. Fosmark. (Medl af Dansk Fagpresseforening), Frederiksborgvej 109, København NV. Taga 328. (træffes bedst 17,30-18,30)

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

INDHOLD

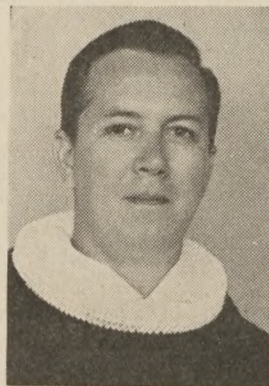
Side

Dansk jul i Berlin	203
Kaj Munks sidste jul	206
Den bedste bog om besættelsen	208
Gestapofangerne	208
Israel i dag III	209
Med evigheden for øje	215
Register for Pigtraad 1963	223

Dansk jul i Berlin under krigen

Under krigens bomberegner i 1943 samledes de danske i Berlin til jul i deres elskede kirke, til trods for at kirkeruderne var „blæst ud“.

Af pastor Axel B. Jeppesen, Viborg Domkirke.

Pastor Axel B. Jeppesen, nu Viborg Domkirke, var under Danmarks besættelse præst for den danske menighed i Berlin. Sammen med den danske minister Mohr og frue samt frøken Nielsen fandt man af og til muligheder for at bringe pakker til danske fanger i Sachsenhausen, der lå ca. 30 km nord for Berlin.

Så giver jeg mig da i kast med at fortælle om krigsjul i Berlin. Og med denne skildring vil jeg samtidig forsøge at give læserne et indtryk om ikke af udlændskernes almindelige hverdagsliv, så af deres trofaste vedhængen ved alt, hvad der er dansk, og i særdeleshed deres trofasthed over for dansk kirkeliv.

Der skulle ikke mere til end gennemlæsning af nogle gamle indberetninger til DKU, for at begivenhederne dengang atter stod helt klart oplyst i hukommelsen trods de mange år, der er forløbet siden da.

Lad mig fortælle om den bevægede advents- og juletid, vi havde i 1943.

16. december 1943: Der var gæster i præsteboligen den aften. Vi sad hyggeligt ved kaffebordet, da alarmer kom ved 9-tiden. Belært af de foregående dages voldsomme angreb forstod vi, at det nok var klogest at opsøge det nærliggende beskyttelsesrum, den underjordiske S-banestation Anhalter Bahnhof kun 2 minutters gang fra kirken. Så at sige alle i bydelen strømmede derhen eller hen til den store bunker ved siden af, hvor der var plads til 10.000 personer og siddepladser til 3.000. Men rart var det ikke at forlade sin bolig på den måde, for hvad kunne der ikke ske i mellemtiden?

Så snart vi kunne slippe ud, skyndte vi os hjem. Jeg var nervøs for kirken og løb fra mine gæster for hurtigst muligt at se, om der var sket noget hos os. Å ja, det så ud, som om flammerne stod højt inde bag de høje kirkeruder. Hurtigt — ind at se, hvor slemt det var. Og så var der slet intet sket. Flammerne, der sås i ruderne, var kun genspejling fra de to brændende huse lige over for kirken. Men dette syn gav mig en sådan skræk for at komme hjem til et ødelagt hus, at jeg i lang tid derefter ikke turde gå i beskyttelsesrum, men foretrak at blive i præsteboligen eller at søge nedenunder i kirken hen i et hjørne, hvor der ingen vinduer var.

Det tegnede rigtignok ikke til at

Op mod julen 1943 viste den tyske fangevogter i Vestre Fængsel med stolthed et kæmpefoto af rigsfeltmarschal Hermann Göring, „garanten for det tyske riges uangribelighed fra luften“. Samtidig antog Berlin mere og mere karakter af en ruinby. Af vort billede fremgår, hvordan man gennem ruinhobe måtte bane sig vej til den danske kirke i Berlin — i 1943.

ville blive nogen særlig hyggelig jul, vi skulle fejre. Kunne vi bare beholde tag over hovedet, måtte vi være glade for det og ikke forlange mere, så meget mere som allerede over 20 danske familier i løbet af de sidste 14 dage havde mistet alt, hvad de ejede. Især var det gået ud over diplomatkvarteret omkring Tiergarten. Ambassadør, daværende legationsråd *Steensen-Leth*, og de tre ud-

landsredaktører Helge Knudsen, Henrik V. Ringsted og Jacob Kronika var de første, som mistede deres hjem i disse strenge uger op til jul. Snart efter blev også Carl Dyhr, indehaveren af den eksklusive forretning „Den danske Sølvsmed“ hjemløs. Ud af forretningen nåede han kun at få reddet ganske få ting, deriblandt en del københavnsk porcelæn, askebægre og platter. Dem forærede han os i *Chri-*

stianskirken, for at vi kunne bruge dem som gaver ved kirkens julefester.

Alle holdt sammen i bestræbelserne for, at alle i kolonien dog trods alt måtte få nogle gode juledage. Minister Mohr kom tilbage fra Danmark med 250 Røde Kors-pakker til udde-ling, og fru minister Mohr og legationens øvrige damer gik i gang med at bage til de julefester, vi skulle have i kirken.

19. december fejrede vi den første af 3 julefester med kaffebord til 150 deltagere. Om det så var „julemanden“ nåede han også frem til fornøjelse for børnene. UFA-Jensen kaldte vi vor trofaste julemand, der som filmsfotograf snart var i det ene, snart i det andet verdenshjørne. „Jeg skal nok komme som sædvanlig“, sagde han til mig efter gudstjenesten en søndag i slutningen af november. „Nu skal jeg ganske vist ud at fotografere i Ungarn, men jeg vil hjem til kirkens julefest“. Jeg tror, han var rede til at komme, om så skulle være, helt fra Japan, bare for at få den glæde at være med i Christianskirken i julen. Han og Petersen fra Königswusterhausen var de to stadi-ge kirkegængere, som havde længst til kirke, men det hindrede dem da ikke i at komme, lige så lidt som det hindrede fru Ohnstein fra Spandau, at hun tit efter luftangreb måtte *spadsere* de 30 km hjem fra kirke.

22. december stod der i kirkens program kun: juleforberedelser. Vi indbød de unge til at komme og hjælpe til. De kom også og pakkede ga-ver ind og tog næste dag ud på sygehusene, hvor der lå danske, og af-leverede pakker til fængslerne og gik til de ensomme gamle. De gav os en sådan kraftig håndsækning, at det blev muligt for menighedsplejersken, frøken Nina Nielsen, at nå alt det meget, som ellers ville have set helt håbløst ud. Det var et kammeratskab og en hjælpsomhed, som lyste op i de mørke dage.

24. december, juleaften, begyndte vi naturligvis i kirken med en festlig gudstjeneste. Og bagefter havde vi åbent hus i præsteboligen hele aftenen, en dejlig juleaften, hvor vi var så mange, som der overhovedet kun-

ne være i stuerne, ialt 52. Vi hyggede os ved kaffebordene. Redaktør Kronika var kommet til stede og glædede os med på sin festlige måde at læse op og fortælle og forestå de små konkurrencer, hvorved vi fik fordelt de gaver, vi havde fået til uddeling. Og prikken over i'et: der kom ingen alarm.

25. december en stille helligdag med velbesøgt gudstjeneste.

26. december, 2. juledag, havde vi atter fest med kaffebord i kirkesalen. Huset sydede af feststemte mennesker. Jeg husker endnu ganske tydeligt, at en sagde til mig: „Hvor er det dog mange år siden, jeg har oplevet så smuk en jul“. Grunden til denne særlige feststemning var naturligvis, at omgivelserne var så usigelig dystre. Nu havde vi lige i de foregående uger oplevet de allerværste bombeangreb, der indtil da havde været på byen. At de kun var en forsmag på langt voldsommere angreb, kunne vi jo ikke vide dengang, men vi syntes, at vi havde noget af det værste i vort liv bag os. Det måtte give denne jul en særpræget aldeles uforglemmelig stemning.

Efter helligdagens pause fik vi imidlertid snart alvoren at mærke igen. Den 30. december gik jeg igen med i beskyttelsesrummet, da alarmerne kom. Men det var ikke til at holde ud at stå dér og vide, at der måske ikke mere var noget at komme hjem til. Det var lige så ubehageligt at sidde i beskyttelsesrummet som at sidde oppe i præsteboligen under luftangreb.

Den gamle fru Rasmussen, kordegnens hustru, var meget syg. De boede i samme hus, i en lille lejlighed lige over for kirken. Frøken Rasmussen og frøken Nielsen måtte støtte hende og næsten bære hende hen til S-banetunnellen, medens kordegn Rasmussen og jeg fulgte efter med de kufferter med tøj og dokumenter, som vi måtte have i sikkerhed. Så stod vi da i S-banen og lyttede til detonationerne. Jeg blev mere og mere opfyldt af bange anelser om, at der var noget i vejen henne i kirken. Så snart der blev en pause i skydningen, løb jeg op på gaden for at

se. Nej, det var vist bedst at løbe hjem at se ordentlig efter. Anelsen blev til vished, da jeg åbnede døren og lugtede røg. Bare op i en fart, op på loftet. Hurtigt fik jeg min røgmaske på og tog en spand vand fra det altid fyldte badekar. Der var gået en brandbombe gennem taget ned i loftet. Hvis det nu var en fosforbombe, ville vand kun gøre det værre, men der var ikke andet at gøre end at forsøge.

Da badekarret omsider var tomt, var det også lykkedes at få ilden slukket både på loftet og i stuen nedenunder, hvor kun gardinerne brændte. Gud ske lov, at vi havde husket at fylde badekarret med vand, for under luftangreb var der aldrig vand i hanerne.

Der havde slet ikke været tid til at tænke på luftangrebet eller lytte efter afvarsling. Så da de andre kom tilbage, havde jeg endnu røgmaske på og blev hilst med et: „Lad da være med det pjat“. De troede lige straks, at jeg med galgenhumor havde taget masken på for at forskrække dem.

Men snart fik vi nu fat i en økse og huggede så meget af loftsbrædderne op, at vi havde sikkerhed for, at der ikke var mere, der ulmede under gulvet.

Bagefter kunne vi gå videre med at undersøge, hvor meget der var sket. Dørlåsene var blevet revet op af lufttrykket, og alle vinduer var itu. Og nede i kirken: de dejlige mosaikruder var fuldstændig blæst ud. Det var en sorg.

Alle i menigheden hang ved vor lille kirke. Det ville blive en sorg, når vi i overmorgen skulle have gudstjeneste nytårsdag, at menigheden så skulle finde kirken uden de fire mosaikvinduer.

Næste dag gik kordegn Rasmussen, som var snedker af profession, i gang med at slå brædder for de vældige, gabende tomme huller. Og da vi var kommet os lidt oven på forskrækkelsen, måtte vi endnu en gang sige tak, fordi vor lille kirke var blevet skånet, og kordegn Rasmussen tilsyneladende blev ved at få ret i sin forvisning om, at Christianskirken ikke ville blive ødelagt. „For vi lever dog under korset“, sagde han altid. Og det måtte vi være trygge ved.

Kammeraternes Hjælpefond

er de raske kammeraters hilsen
til de syge.

Mærkatene fra Kammeraternes
Hjælpefond kan fås gennem kontoret,
St. Kannikestræde 10, K.
Giro 780.

Alle medlemmer, medarbejderne, abonnenterne og annoncørerne bedes modtage de bedste ønsker for julen og det nye år.

Tak for trofast følgeskab i arbejdet.

REDAKTIONEN

Kaj Munks sidste jul

Begivenhederne omkring mordet på digterpræsten.

På højeste sted i Berlin havde man allerede 10. december godkendt mordet.

Den 3. januar — for tyve år siden — noterede det danske politis observatører ved Storebælt, at en bestemt M-vogn var på vej over Bæltet. Man var klar over, at M-vognen, en Opel, tilhørte den tyske „Sikkerhedstjeneste“ i Odense. Politiet noterede sig, at der i bilen befandt sig en „langlemmet, daskende, overlegen mand“. Endvidere var der „en lille, sortsnu-sket fyr med en dårlig arm“ samt to andre personer. To dage senere konstaterede politiet, at signalementerne passede meget nøje sammen med „de personer, der var efterlyst for mordet på Kaj Munk“. Det danske politi stillede derefter tyskerne det meget nærgående spørgsmål: „Kender man fra tysk side noget til dette mord?“ I realiteten var denne mordgåde helt opklaret af det danske politi, som nøje vidste, hvem der havde været med, da digterpræsten blev afhentet i Vedersø præstegård.

Når forholdene tages i betragtning var det et fantastisk dygtigt dansk politiarbejde . . .

„Den anonyme terrors tid“

Men hvad var der gået forud for disse skelsættende, dramatiske begivenheder? I begyndelsen af december — for tyve år siden — kaldte Hitler Himmler til sig. Hitler havde gennemlæst en række rapporter fra Danmark, og nu forlangte han, at man startede „den anonyme terrors tid“. Himmler tilkaldte umiddelbart efter dette møde den berømte Skorzeny — Mussolinis befrier. Han måtte være manden, der kunne udpege et par pålidelige mænd, som kunne indlede „den anonyme terror“. Efter kort tids forløb udpegede han sin næstkommanderende Otto Schwerdt til opgaverne i Danmark. Otto Schwerdt gik under dækningsnavnet Peter Schäffer. Med sig til Danmark fik han nogle få medhjælpere, bl. a.

schweitzeren Louis Nebel og Adam Gføller.

Berlin godkendte mordet.

I Danmark havde tyskerne dr. Mildner og studienrat Hans Wäsche forberedt deres komme. Allerede så tidligt som den 10. december 1943 havde de fra Berlin fået meddelelse om, at man „godkendte mord på digterpræsten Kaj Munk, som måtte antages at være et moralsk rygstød for den danske modstandsbevægelse“.

Det var „Peter Schäffer“ og Louis Nebel, som det danske politi efterlyste efter Kaj Munk-mordet. Man vidste endvidere, at gestapomedhjælperen Söhnlein fra Esbjerg-distriktet havde været med.

Alle de øvrige i mordet har senere betegnet Söhnlein som „en stinkende rotte“. Vi ser ingen som helst grund til ikke at holde med dem.

Mordet måtte udsættes.

Allerede omkring midten af december rejste Söhnlein til Vedersø for at forberede mordet på Kaj Munk. Normalt var S. sorthåret, men ved besøget i Vedersø var han pludselig blevet rødhåret, og endvidere bar han skæg. Det lykkedes ham at få en mængde oplysninger om Vedersø-præsten og dennes daglige vaner, samt om præstegården. Kaj Munk selv var bortrejst netop i de dage. Han kom ikke hjem til Vedersø før umiddelbart før jul.

Det var en streg i regningen for tyskerne. For mordet var planlagt til at finde sted før jul.

Julen i Vedersø.

Julen i Vedersø præstegård forløb stille og hyggeligt, som det sig hør og bør i en dansk præstegård. Ganske vist havde Kaj Munk benyttet højtiden til at skælde de sognebørn ud, der arbejdede for „de fremmede“

i landet, men det var der egentlig ikke noget opsigtsvækkende i, for præstens danske sindelag var almindeligt kendt. Og man vidste også, at han sagde sin mening.

Kaj Munk var som sædvanlig den hyggelige familiefader, der legede med sine børn og hyggede om familien. Ind imellem samledes man til gudstjenesterne i Vedersø's hyggelige kirke, hvor der var stuvende fuldt hus til Kaj Munks prædikener.

Arrestationen.

Söhnlein mødtes med Peter Schäffer, Louis Nebel, Adam Gføller samt tolken, en tidligere konditorsvend ved navn Kurt Carstensen, på tyskernes hovedkvarter i Odense. Efter at Söhnlein havde fortalt alt, hvad han vidste om Vedersø, kørte selskabet til Herning, hvor man besluttede at overnatte. Næste dag, den 4. januar, kørte man til Vedersø for at „se nærmere på forholdene“. Det var frostklart, glat og med et hvidt snetæppe over hele landskabet.

Om aftenen kl. 19,30 gik man til aktion. Digerpræsten skulle bringes ud i Opel-vognen. Det var fru Lise Munk, der lukkede op. Den dansk-talende Söhnlein viste hende et dansk politiskilt og spurgte efter digterpræsten.

— Min mand befinder sig i studereværelset, sagde hun. Tyskerne for derind, men her var han ikke.

— Så er han ovenpå i sit værelse dér, sagde fru. Men heller ikke på dette sted fandt tyskerne ham.

Kaj Munk sad på dette tidspunkt i den anden ende af huset og telefonerede til en bekendt i Ringkøbing. Han gav sig god tid. Og som afslutning på telefonsamtalen sagde han:

— Nu kommer tyskerne efter mig!

Ingen afsked med børnene.

Da man endelig fandt Kaj Munk, viste Söhnlein ham atter et politiskilt.

— Nå, sagde Kaj Munk, ser det skilt sådan ud?

Kaj Munk fik lov til at tage afsked med sin kone, men da han også ville sige „farvel“ til sine børn, tabte tyskerne tålmodigheden — eller var de nervøse? — De skyndede på ham og skubbede til ham, så han aldrig nåede

at tage afsked med børnene. Tyskerne blev endnu mere ophidsede, da børnene begyndte at græde . . .

Kaj Munk var rolig.

Ingen ved, hvad der skete i bilen på vej til Silkeborg. Ingen ved, hvad der blev sagt. Eller rettere: De, der var med på turen og som slap levende fra den, har konstant nægtet at fortælle om begivenhederne i bilen. Kun ved man med sikkerhed, at Kaj Munk tog situationen med en knusende ro. Han havde i sit genstridige sind ofte gjort op med sig selv, hvordan han ville reagere, hvis en dag . . . Nu, da dagen var kommet, var han helt rolig og fattet.

Tre skud . . .

Ved de skønne bakker i skoven mellem Pårup og Silkeborg standse- de bilen op i vejens venstre side. Tilsyneladende var årsagen, at man „ville træde af på naturens vegne“. Kaj Munk stod lige foran venstre forlygte. Ved hans ene side stod Peter Schäffer og på den anden Louis Nebel.

Pludselig lød der et skud. Tyskerne blev forfærdet, for Kaj Munk blev stående oprejst. Så faldt i hurtig rækkefølge skud nr. 2 og 3.

Det er uforklarligt, at Kaj Munk blev stående efter det første skud, for man konstaterede senere, at han var ramt af tre dræbende skud i nakken.

På hans frakkeopslag hæftede man en seddel, hvorpå der stod: „Du svin, du arbejdede jo alligevel for Tyskland“.

Nebel sparkede Kaj Munks afsjælede legeme ned i grøften.

Næste morgen blev Kaj Munks lig fundet af en forbipasserende gartner. Eddie Salicath, der har skrevet en bog om Kaj Munks mordere, siger det sådan:

„Det var blevet onsdag for alle dem, der skulle fortsætte. Det vidste Kaj Munk ikke. I evigheden pusler man ikke med småting“.

Overfor Peter Schäffer udtrykte Himmler i Berlin sin store anerkendelse af veludført arbejde.

Hvem skød?

Efter befrielsen kom retsopgøret. Söhnlein påstod, at kun Nebel el-

ler Gføller kunne have skudt. Senere ændrede han sin forklaring til, at det var „Nebel, der havde gjort det“.

Nebel sagde: „Peter Schäffer skød“. Noget senere kunne han slet ikke erindre, at han skulle have sagt det, og så ændrede han sin forklaring til, at „det var Gføller, der skød“.

Carstensen, der forekom mest troværdig i retten, påstod, at både Schäffer og Nebel havde skudt.

Mordet rystede os sammen.

Himmler vidste ikke, at han med dette mord havde opnået præcis den

modsatte virkning af det, han tilsigtede. I Herning stod hele byen forsamlet i sørgmodig tavshed, da ligtoget passerede. I Vedersø troppede mange hundrede op for at sige Kaj Munk et sidste farvel.

Det beskidte mord havde rystet danskerne sammen . . . sammen til kampen mod tyskerne. Øjnene åbnedes hos dem, der endnu var valne. Ingen var i tvivl om, at tyskerne trods alle deres camouflagesøg var de skyldige i mordet.

Kaj Munks død fik den største betydning. Han døde i sandhed ikke forgæves. HANS FOSMARK.

Kaj Munks mindekors i Hørbylunde bakker mellem Pårup og Silkeborg. Den dræbte digterpræst blev fundet onsdag den 5. januar 1944 på det sted, hvor korset nu står.

Gestapofangerne

Juleaften i Ryvangen.

Juleaften stiler mange mod Ryvangen. Det er blevet en tradition for både efterladte og mange andre. I lighed med sidste år afholder Gestapofangerne en højtidelighed under medvirken af lotterne, hjemmeværnet og studentsangerne. Talen holdes i år af den nye formand for landsforeningen, lektor Jørgen H. Barfod.

Der indledes om eftermiddagen kl. 15,45. Højtideligheden varer en halv time.

Aktuel aften.

For medlemmer og andre interesserede holdes aktuel aften tirsdag d. 14. januar kl. 20. Skoleinspektør Johs. Fosmark fortæller oplevelser og rejseindtryk fra en studierejse til Israel i oktober 1963. Foredraget ledsages af talerens egne farvefotos.

Mødet holdes i filmlokalet på Bispebjerg skole, Frederiksborgevej 107, København NV. Indgang gennem Hovmestervej. Sporvognslinjerne 16 og 19 samt bus 21 kan benyttes. Man kan parkere inde i skolegården.

★

Torsdag den 23. februar afholdes fastelavnsfest i Admiral Gjeddes Gaard.

★

Mandag den 16. marts er der ordinær generalforsamling i Admiral Gjeddes Gaard.

★

Landsstævnet 1964 holdes i Oslo i forbindelse med 17. maj-festlighederne. De danske deltagere ankommer til Oslo den 16. eller 17. maj.

Gyldendals konkurrence om

Den bedste bog om Danmark under Besættelsen 1940-45

for 8.—9. skoleår og realafdelingen

★

Vinderbogen belønnes med kr. 10.000.

Trods adskillige tilløb er den bog, der kan fortælle børn og unge om besættelsestiden i Danmark, endnu ikke skrevet.

Gyldendal anser det for et savn, at en sådan bog ikke foreligger, og indbyder derfor til en forfatterkonkurrence om dette emne med henblik på en bog til brug i skolernes undervisning i 8.—9. klasserne og i realafdelingen.

For det bedste manuskript betaler forlaget kr. 10.000,—, hvortil kommer forfatterhonorar for første og eventuel følgende oplag. Dette honorar udgør 12½ % af den hæftede bogladepris (excl. oms.) for de første 5000 eksemplarer, og 15 % af følgende solgte eksemplarer.

I konkurrencen kan alle deltage, men i bedømmelsen vil dommerkomiteen lægge vægt på såvel saglige, stilistiske som pædagogiske kvaliteter. Det er således nødvendigt at manuskriptet i sværhedsgrad og omfang passer til de pågældende klassetrin.

Naturligvis vil illustrationerne være af stor betydning i en sådan bog. Det stilles dog ikke som noget absolut krav, at illustrationsmaterialet skal følge med det indsendte manuskript, idet forlagets billedredaktion gerne er behjælpelig med udvælgelse af billeder og lignende, men et plus vil det være, om forfatteren eller forfatterne har gennemarbejdet også denne sag. Det er ikke forlagets ønske at opstille bestemte normer for, hvorledes den ønskede bog skal være. Det kan dog nævnes, at bogen bør være en saglig og samtidig levende skildring, beregnet for en ungdom, der ikke selv har oplevet besættelsen, og egnet til at bibringe de unge forståelse af den afgørende betydning, begivenhederne i de fem år fik for Danmarks, herunder også Grønlands, udvikling og for landets placering i efterkrigstidens verden.

Dommerkomité.

Til bedømmelse af de indkomne manuskripter er nedsat følgende dommerkomité: Faginspektør, lektor Ole Barfod, lektor, dr. phil. Jørgen Hæstrup og overlærer Erik Jensen.

Manuskriptet.

Konkurrencen er begrænset til kun at omfatte manuskripter, der behandler Besættelsestiden i Danmark 1940—45, skrevet for klassetrinene 8.—9. skoleår og realafdelingen. Manuskriptet bør være maskinskrevet og omfatte mellem 150—200 sider à 300 ord. Kun arbejder, der ikke tidligere har været offentliggjort, kan deltage. Manuskripterne skal indsendes under mærke. Forfatterens (eller forfatter-

nes) navn/navne og adresse/adresser, samt manuskriptets mærke vedlægges i en lukket kuvert, der udvendig kun forsynes med manuskriptets mærke.

Manuskriptet adresseres: Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S, Klareboderne 3, København K., og mærkes „Skolebogs konkurrencen 1964“.

Navnekuverter til manuskripter, der ikke er afhentet senest den 1. april 1965, vil blive brudt, og manuskriptet returneres til den opgivne adresse.

Tidsfrister.

Manuskripter skal for at deltage i konkurrencen være Gyldendal i hænde senest den 15. september 1964. Vinderen vil blive udpeget den 15. december 1964. Den vindende bog vil blive udgivet omkring den 9. april 1965.

Dagbogsblade

4/12

Hvor mange er nu „inde“?

KIEL. Igen er en højere politiembedsmand blevet arresteret, sigtet for forbrydelser mod menneskeligheden under krigen. Det drejer sig om den 50-årige kriminal-hovedkommissær Werner Meyer, Kiel, der efter ordre fra amtsretten i Kiel er blevet taget i forvaring.

Sigtelsen mod Werner Meyer går ud på, at han som leder af en sikkerheds-enhed har deltaget i grusomheder mod jøderne i Rusland omkring år 1943. Werner Meyer havde dengang rang af SS-„Obersturmführer“. At han har været i stand til at gøre hurtig karriere under naziregimet fremgår deraf, at han først i 1939 var indtrådt i polititjenesten som almindelig betjent.

Siden 1955 har Werner Meyer været ansat på landskriminalkontoret under indenrigsministeriet i Kiel. Samtidig med den kriminelle sigtelse imod ham har indenrigsministeriet indledt disciplinærsag mod ham.

Det begyndte med Krause fra Flensborg —

„Flensborg Avis“ har hos indenrigsministeriet i Kiel søgt opklaret, hvor mange højerestående politiembedsmænd for tiden er arresteret eller suspenderet på grund af mod dem rejste beskyldninger for „forbrydelser mod menneskeligheden“. Ministeriet lod meddele, at man er ved at udarbejde en oversigt herover, og at man ikke på stående fod kunne nævne det konkrete tal!

Som bekendt begyndte en „arrestationsbølge“ inden for landet Slesvig-Holstens kriminalpoliti med den opsigtvækkende anholdelse af det flensborgske kriminalpolitets leder Waldemar Krause den 1. september i år. Mod Krause var blevet udstedt arrestordre af domstolen i Dortmund i forbindelse med seks andre anholdelser af politiembedsmænd. Det er „Centralen for opklaring af naziforbrydelser“ i Ludwigsburg, der står bag.

DET RØDE HAV ER DEJLIG BLÅT ...

Besøg ved Kong Salomons miner og Det røde Hav viser ukuelig israelsk initiativ.

Af Johannes Fosmark (egne fotografier).

Ude i Negev-ørkenen, på vej til Kong Salomons miner, standser man op for at iagttage milepæle, som romerne havde placeret ved en af „deres“ veje. Herren til højre er dr. Jørgen Gersfelt fra Snekkersten-gruppen, der tog et godt nap i oktoberdagene i 1943.

Turen går videre over Avdat i Negev-ørkenen med rester af kloster, romersk bad og romersk militærlejr.

Syd herfor gør vi ophold ved Mitspe Ramon, der ligger 1000 m over havets overflade. Her udåndede folkeføreren Aron som omtalt i 4. mosebog.

Så kører vi bort fra hovedvejen. Det støder svært i den store rutebil, og kørselen er meget ubehagelig, men besværlighederne belønnes, for pludselig står vi ved de berømte Kong Salomons miner. Klipperne changerer i det grønligede. Det er kobberet, der slår igennem overalt.

Ved Kong Salomons miner

Rundt omkring hæver sig større og mindre høje af slagger fra Kong Salomons uds melting af kobber fra minerne. Man har naturligvis under-

søgt disse høje grundigt, og det er klartlagt, at slaggerne er 3000 år gamle.

Træet til uds meltingen skaffede man sig fra Edoms bjerg, der strækker sig hele vejen øst for vor rute. Vandet fik man fra kilden, hvor nu en moderne kibbutz har rejst sig.

Kobberet findes i dag i store mængder og repræsenterer en betydelig værdi.

Erstatninger fra Vesttyskland anvendt til moderne kobberværk

800 mand arbejder med uds meltingen hver dag. Det har været dyrt at anlægge uds meltingsovnene. De har således kostet ikke mindre end 26 millioner dollars. Det er penge, som Vesttyskland har lagt på bordet som en del af erstatningerne for ødelagt jødisk ejendom. I de tilfælde,

hvor der ikke er overlevende arvinger, tilfalder erstatningerne den israelske stat og, man gør dygtigt brug af disse ret store beløb.

Det kan således nævnes, at man sidste år producerede kobber for 3,2 millioner dollars. På nuværende tidspunkt præsterer man kobber med 80 pct. renhed, men når der skaffes større mængder vand og større mængder elektricitet, vil man være i stand til at færdiggøre rensning af kobberet her på stedet.

På kong Salomons tid repræsenterede kobberet en større værdi end guld, for kobberet kunne bruges til våben, mens guld kun anvendtes til smykker. Kobber var af stor værdi til landets forsvar og som handelsvare på kong Salomons handelsflåder, men selv om guldet jo i dag langt har overfløjet kobberet i handelsværdi, er kobber dog også i dag en god salgsvare.

Vejene er er meget voldsomme. Stigningerne klares ved drastiske hårnålesving, og de israelske chauffører har erhvervet sig en forbløffende færdighed i at manøvrere de store vogne på disse strækninger.

Personbiler har dog i mange tilfælde besværligheder, da motorerne koger, så man må stoppe op for at opnå afkøling.

Beduinerne bruger de israelske vandingsledninger

Vi er rigtig ude i ørkenen — Negev-ørkenen. Beduinerne har slået sig ned på de bedste strækninger. Hver dag kommer de med deres flokke af kameler, får, geder og æsler for at vande dyrene ved de vandledninger, som staten Israel har anlagt næsten overalt. De tapper vand af og betaler efter vandmåler. Mange af dem er fattige, mens andre har betydelige indtægter bl.a. ved salg af de dyr, de opfostrer her midt i ørkenen.

Kvinderne er sky, og når man vil fotografere, flygter de, fordi de har den opfattelse, at fotografering vil bringe ulykke over dem.

Det røde Hav vidunderlig blåt

Så er vi ved ørkenens havneby Elath. Det røde Hav strækker sig

INGENIØRFIRMAET
MOGENS BALSLEV
RÅDG. CIVILINGENIØRER
MARTINSVEJ 8 - KBH. V.

GRUE & CO.
AKTIESELSKAB
TUBORGVEJ 50 - 52
HELLERUP
JERNBANEPLADSEN 21
LYNGBY

CORNELIUS KNUDSEN
KØBMAGERGADE 15
KØBENHAVN K.

DAN--TRANSPORT A/S
VESTERGADE 33
KØBENHAVN K.

**KØBENHAVNS
BRÆNDELS KOMPAGNI**
KØBENHAVN K.

BECKMANN & JØRGENSEN A/S
DAMPFÆRGEVEJ 23 - KBH. Ø.

KEMP & LAURITZEN A/S
V. VOLDGADE 15 - KBH. V.

**MIDTSJÆLLANDS
BOGTRYKKERI**
TØLLØSE

TH. OSTENFELD
CIVILINGENIØR
GRABRØDRETORV 1 - KØBENHAVN K.
CENTRAL 6118

F. A. THIELE
KØBMAGERGADE 3

A/S THEODOR KRÜGERS EFTF.
KONFEKTIONSBYEN - LEERSØ PARKALLE 109
KØBENHAVN Ø.

PENSIONS- OG LIVRENTE-INSTITUTET
AF 1919 A/S

N. SCHIØTT & HOCHBRANDT
AMALIEGADE 45 - K.

BONDES BOGTRYK / OFFSET
HEJREVEJ 39 - KØBENHAVN NV.
TELEFON ÆGIR 6100 - 9700

REPRODUKTIONSANSTALTEN NOVA
VESTERPORT - KØBENHAVN V.

BYGGERIETS MASKINSTATIONER A/S
GYLDENLØVESGADE 19
KØBENHAVN V. - TLF. MINERVA 3870*

langt mod syd og fremtræder i dag vidunderligt himmelblåt.

Man fortæller nok i danske skoler, at havet har fået sit navn af, at det er rødt. Det kan det også være, når støvet fra bjergene hvirvles ned over havet, for bjergene hedder Edom, og navnet betyder den røde.

Israels vindue mod Østens lande

Elath ligger på Israels sydligste spids, tæt omgivet af staterne Jordan, Saudi Arabien og Ægypten.

Havnebyen er så uhyre vigtig for den nye stat Israel, for ligesom havnen Haifa ved Middelhavet betyder et vindue ud til den vestlige verden, er Elath Israels vindue mod Afrika og Østens lande.

Lige uden for byen er den eneste farbare vej for pilgrimmene til Mekka og Medina, og Israel vil gerne åbne vejen, men betingelsen er freds- slutning med den hidtidig fjendtlig nabostat.

Ude i havnen er lige ankommet et israelsk skib med tusinder af tons olie, der i nattens løb pumpes op til en tank, der kan rumme 2 skibsladninger olie eller 45.000 tons. Herfra føres olien gennem ørkenen i rørledninger.

Vi besøger et stort værk, hvor der foregår interessante forsøg. Det ligger lige ved den ældgamle pilgrimsvej, ad hvilken også Moses kom ind i landet.

I kæmpebeholdere foretages opvarmning af det salte vand fra Det røde Hav. Når vanddampene afkøles, fortættes de til fersk vand. Et andet sted fryser man vandet, hvorefter isen afgiver fersk vand. Processerne er dyre, men man arbejder på at billiggøre dem — og lykkes det, er man nået et langt langt stykke fremad i Israels kamp for at skaffe fersk vand.

På sejltur i båd med glasbund

Vi foretog en sejltur på Det røde Hav. Det skete i både, hvis bund var forsynet med glas, så vi hele tiden kunne følge med i den stadige skiften mellem almindelige bundforhold og eventyragtige landskaber, formet af koraller, snart vifteformede, snart vulkanlignende. Ind imellem vrimle-

de det med alle slags fisk af alle former og ofte i stærke farver.

Tre huse blev til en by på 8000 indbyggere

Man er stolt af denne fremskridtsby. Lektor Peter P. Rohde fortæller, at han var her for 15 år siden. Da var byen blot 3 små huse. De ligger der endnu nede ved havnen og ligner små forter. Nu har byen 8000 indbyggere. Men byen vokser stadig, selv om den ligger i en hed oven. Selv her i oktober er der 44 grader i skyggen og 60 i solen, og for os er det som at være i en bageovn.

De store firmaer i Israel gør meget for at styrke byen, men da klimaet er ugunstigt for længere ophold, udskiftes personalet jævnligt på kontorerne.

Byfest på hotel Salomon

Om aftenen indbød byens borgmester den danske gruppe til byfest på hotel Salomon.

Det var sabbat, og havde vi været i Jerusalem, var festen nok ikke ble-

vet holdt, men her, så langt fra den hellige by, tager man det ikke så strengt.

En ungdomsgruppe sang Israels nationale sange med liv og lyst, harmonikamusik og gong-gong og her- til håndklap, som hele salens godt 200 mennesker gerne skulle være aktive med i. Det kunne nok give ømme hænder, for sangene afløste hinanden en halv time uden pauser.

Byens borgmester var en mand på vel godt 30 år, en frihedskæmper- type. Han talte til os på ganske godt engelsk og uden manuskript. Vi fik at vide, at byen var glad for at være vært på denne aften, for de kunne aldrig blive trætte af at sige os tak for, hvad vi havde gjort for dem for 20 år siden.

En dansk gruppe havde været i Elath i april i år, men danskerne kunne ikke komme for tit.

Kommandanten fortsatte, og dr. Gersfelt fra Snekkersten berettede om flugten til Sverige; mens borgmesteren lovede, at man ville prøve

I Jaffa — der engang hed Joppe — træffer man gader, hvis udseende ikke har ændret sig siden aposteltiden.

BAADH & WINTHER's EFTF.

KØBMAGERGADE 45 — KØBENHAVN K.

**Ta' BUKO
til bords...**

FRITS LERCHE

VIN & TOBAK
AMAGERBOULEVARD 133
KØBENHAVN S.

A/S DANSK LYSKOPI

SØLVGADE 10
KØBENHAVN K.

SKRÆDERIET

L Y N

NØRREBROGADE 68 - KBH. N.

AAGE BUCK JEPPESEN

FJEDERFABRIK
HEJREVEJ 39 - KBH. NV.

NOCO

NORDISK OPTISK COMPAGNIA/S
NR. FARIMAGSG. 3 - 5 - KBH. K.

SØREN MADSEN

GLØDELAMPEFABRIK
EMDRUPVEJ 54 - KBH. NV.

**A/S IMPORTØREN AF
KØBENHAVN**

SCT. PEDERSTRÆDE 28

A. FRØKJÆR CHRISTENSEN

AUTOLAKERERI
RENTEMESTERVEJ 61 - KØBENHAVN NV.
TLF. TAGA 2627

H. HOLLESENS FABRIKER A/S

KØBENHAVN SV.

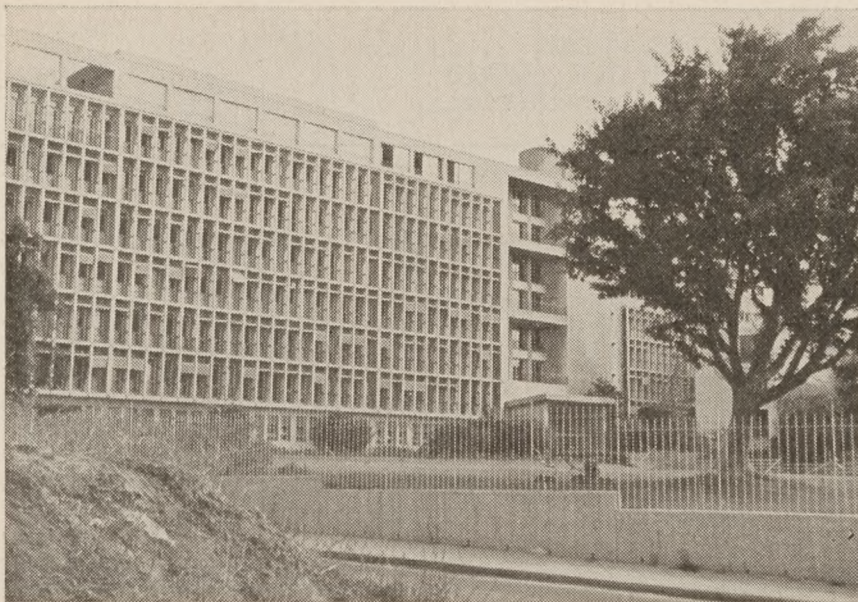
EUROPÆISKE

VARE- & REJSEGODSFORSIKRING A/S

**STØBERI-, SPECIAL- OG MASKINARBEJDERNES
FORBUND**

PILE ALLE 27 - KØBENHAVN F.

De samvirkende fagforbund i Israel udfører et storslået arbejde gennem Histadrut, der er en kombination af fagforbund og sygekasser. Hovedkvarteret ligger i Tel Avivs fornemme villakvarter.

at modtage os på dansk, hvis vi kom igen til næste år.

Vejmuligheden nordpå er den samme som sydpå: Serpentineveje. På lange strækninger er de skåret ind i fjeldene, men hvor der kommer fladt land, strækker de nye veje sig snorlige fremad.

Dagsmarchen er på 400 km, og hvor det er muligt, kører de store busser med 90—100 km's fart.

Langs Gaza-området

Vi kører langs Gaza-området. Israelerne har her skabt en kæmpemæssig planteskole, hvor der hele tiden gøres forsøg med at finde nye frugtræer og buske, der kan vokse under de regnfattige varme forhold.

Kæmpemæssige plantager strækker sig ud over de vældige marker, men der er næsten ingen huse, idet næsten alle arbejderne bor i byerne og fragtes frem og tilbage i biler — den nye form for kameler.

Da studentersangerne var her fornylig, stod de på den israelske side af grænsen og sang hjemlandets sange for de danske soldater.

Vi kommer forbi og igennem den berømte kibbutz Yad Mardochai, hvor et delvist sønderskudt vandtårn og en statue af grundlæggeren viser sig på den blå Middelhavs-baggrund.

Ny havneby vokser op ved Middelhavet

Vi gør ophold i byen Ashqelon. Til den er knyttet kong Davids navn, idet det var her, han hørte om Sauls og i sin sorg dræbte budbringeren af meddelelsen. Sig det ikke i Gat, sig det ikke i Ashqelon, udbød han.

Her var Herodes iøvrigt født, og her var det, at Samson dræbte de 30 filistre.

Mens man tidligere har betragtet Herodes den Store som en ond mand overfor jøderne, er der nu en voldsom diskussion igang, idet nogle hævder, at han i virkeligheden gjorde et betydeligt arbejde til gavn for jøderne — men ganske vist under vanskelige vilkår.

På grund af det relativt gode klima har man anlagt en del hoteller her, således også fra Folkeferies side.

30 pct. af indvandrerne er invalider, der lider af tuberkulose, er lamme, halter eller blinde. Til gavn for mange af dem er her anlagt hospitalet og hvilehjem.

Ikke langt herfra, lidt mod nord, er man i færd med at anlægge en ny havneby i Asdod. For 5 år siden var her nogle få, men nu 15.000 indbyggere.

Den nye havn skal aflaste Haifa og desuden tjene som udskibningshavn for den rige høst bl. a. af appelsiner og grape.

Flere store firmaer bl. a. autofabrikken Leyland har anlagt store fabrikker her, og væksten vil fortsætte, især når havnen bliver færdig.

Weizmann-instituttet — vidunderligt moderne

Renavot-navnet siger Dem næppe noget, men når hertil føjes, at her ligger det kæmpemæssige Weizmann-institut, åbner sig billedet af en hypermoderne by med centre for forskning til gavn for landbrug, kerneforskningsinstitut, biokemistitut og et særligt institut for studiet af de nye plasticstoffer o. l.

Man er særlig glad for den store flok, der kommer her fra udviklingslandene. Man ønsker i dette arbejde at understrege, at den nye stat vil fred og hjælp til andre.

Jaffa — et monument for fortiden

Jaffa er den gamle by, af mange kendt som Joppe. Tel Aviv den nye, men de er bygget sammen og har som fælles villakvarter Ramat Gan, hvilket betyder, at der er tale om et samlet bebyggelsesareal med 1 million indbyggere. Her har også L.O. sit hovedkvarter.

Den gamle havneby Jaffa (opkaldt efter Jafet) var stedet, hvorfra Jonas flygtede, og hvor apostlen Peter opvakte Dorcas til live. Havnen minder i størrelse om den i Snekkersten.

Jaffa er grundlagt meget tidligt og føres 4000 år tilbage. Byen har 7000 muhammedanere og 5 moskeer.

Et strategisk vigtigt punkt er forsynet med kirke, der vogtes af Franciskanermunke, og et hus, hvortil Napoleons navn er knyttet.

Byen ligger dels i ruiner, dels i ryddede pladser, mens resten for det meste er snuskede hytter og huse. Den bærer tydeligt præg af kampe, og det er ikke så sært, for der er kæmpet om byen 20 gange. Ved det store tårn stod endnu for 70 år siden skafottet, som araberne brugte flittigt. De sidste kampe fandt sted for blot 15 år siden.

AKTIESELSKABET
DANSK DAMMANN ASFALT
AMALIEGADE 15 - KØBENHAVN K.

H. J. SIMONSEN & CO.
INTERNATIONAL SPEDITION
ST. KONGENSGADE 63 A
KØBENHAVN K.

L. A. LARSEN & SØN
GAS - VAND - SANITET
LØNGANGSTRÆDE 21 - KBH. K.
BYEN 6946

BRØNDSHOLM A/S
VESTERGADE 2
KØBENHAVN K.
GIRO 10111 - CENTRAL 8350

**DANSK SMEDE- OG
MASKINARBEJDER FORBUND**
KØBENHAVN

A/S ULF OLSEN
NIKOLAJ PLADS 5
KØBENHAVN K.

WORLD TOURIST
REJSEBUREAU
BREDGADE 10
KØBENHAVN K.

ATELIER ALFA
LYSKOPIERINGSANSTALT
FREDERIKSBORGGADE 1
KØBENHAVN K.

CARL LUND
RÅDHUSKROEN

BERG's BOGTRYK
GLENTEVEJ 53 - NV.
TLF. ÆGIR 19

NORDLUNDEs BOGTRYKKERI AKTS.

VÆRKSTEDSVEJ 4 - VALBY

HAMMERS RESTAURANT

LUFTHAVNEN - KASTRUP

HJALMAR JOENSEN A/S
TRYKKERI - KARTONAGEFABRIK
PRAGS BOULEVARD 45
KØBENHAVN S.

H. H. ANDERSEN & CO.

RYSENSTENSGADE 14
KØBENHAVN V.

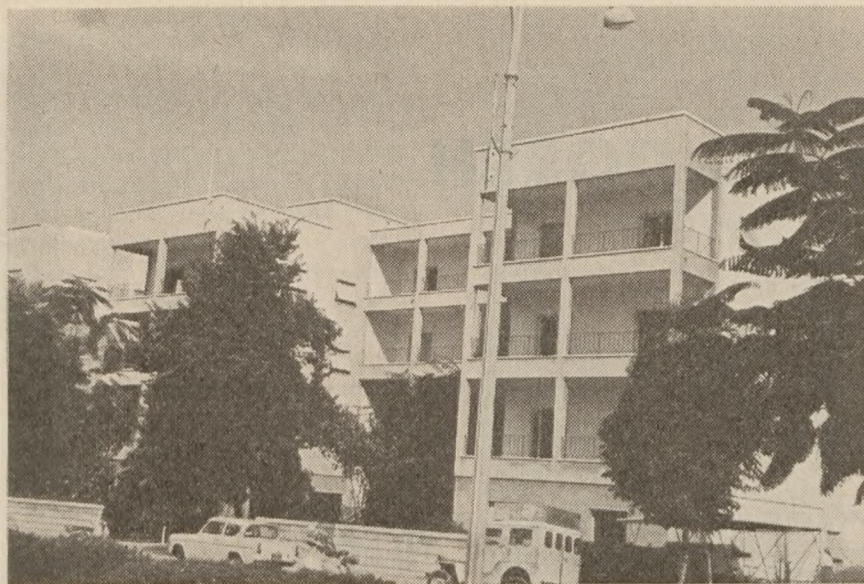
NIELSEN & RAUSCHENBERGER
RÅDGIVENDE CIVILINGENIØRER F. R. I.
FREDERIKSGADE 17 - KØBENHAVN K.

FRITZ PAUSTIAN JUN.
HEIMDALSGADE 39
KØBENHAVN N.

BONDES BOGTRYK - OFFSET
HEJREVEJ 39 - KØBENHAVN N. V.
TELEFON ÆGIR 6100 - 9700

COPYPRINT
NØRREVOLD 21 A - KØBENHAVN K.

De mange nye huse i Tel Aviv har masser af altaner, er omgivet af træer og ligger i brede gader. De allernyeste står på søjler, der sikrer parkeringspladser og skyggefulde steder.

Tel Aviv en triumf for nutiden og fremtiden

Som modstykke står Tel Aviv med elegante boulevarder. Alle lejligheder har balkon, og alle huse står på cement søjler. Herved opnår man skyggefulde steder under husene samt gode parkeringspladser for biler, hvis antal også her er i stigen. Skygge skabes desuden af nåletræer ved begge vejsider.

Hidtil har man højst måttet bygge i 4 etager, men forbudet er hævet, og nu begynder man også at rejse højhuse.

På hustagene er der overalt ejendommelige stativer — solfangere, der

omsætter solens stråler til fordel for elektricitet til brug i husene.

Tel Aviv har et betydeligt kunstnerliv, og der er vidunderlige teater- og koncertsalsbygninger.

Og så kan det tilføjes, at denne pragtfulde by er opført af jøder fra de tyske kz-lejre.

Byen er næsten ved at tage vejret fra Jerusalem, men der gøres meget for ligesom at bremse dens vækst. Det var nok mest praktisk, om alle ministerierne lå her. Det gør de nok også i praksis, men kun forsvarsministeriet har officiel domicil her. De andre har kontorer i begge byer.

tede koncentrationslejre for kvinder i Ravensbrück, hvor tusinder og atter tusinder af frihedselskende kvinder fra hele det besatte Europa blev ofre for nazismens terror, ja, så er hun i dag lige frisk, lige glad og mild og tænker ikke det mindste på at give skolens søjler fra sig.

Nu på det sidste har en kreds af kendte og ansete mænd og kvinder fra Sønderjylland, fra hele Danmark, ja fra hele Norden, tænkt at hædre Johanne Hansen med et legat, hvis midler skal anvendes til støtte for det frie folkelige arbejde i de nordiske lande, for arbejdet for mellemfolkelig forståelse og som et hjælpearbejde for nødlidende, altså opgaver, som stemmer så godt med den frodige og mangeartede indsats, Johanne Hansen selv kan se tilbage på.

Bare hun forstår at tage sønderjyderne.

— Johanne Hansen er med rette kendt og respekteret. Hun er af gam-

Grundtvigianeren, liberalisten, modstandskvinden
Johanne Hansen, Als.

mel grundtvigsk rod, fra et fynsk husmandshjem med stærke liberale og frihedselskende traditioner, og det er karakteristisk, at hendes far, da han hørte, at hans datter skulle overtage husholdningsskolen på Als, straks udbrød: „Bare Johanne nu har forstand på at tage sønderjyderne. Det er ikke en hersker, de trænger til, men en ven og igangsætter“.

Med evigheden for øje bliver alt så småt

— Sådan kunne en ung sønderjydsk modstandsmand skrive til sine kære inden henrettelsen.

— Og bør vi andre, som overlevede for eksempel rædslerne i Ravensbrück og nu nyder velfærdsstatens mange goder, ikke opdrage de unge i den ånd, siger den landskendte, 73-årige forstanderinde Johanne Hansen, Als Husholdningsskole, i denne samtale.

— Af redaktør Johs. Rasmussen.

— Siden 3. oktober 1927 har Johanne Hansen ledet Als Husholdningsskole, altså i 36 år, i storm og stille, fra en beskedne begyndelse frem til det anerkendte stadiet, skolen

har i dag. Ikke mindst var krigsårene svære at komme igennem. Men skønt Johanne Hansen er 73 år, og selv om hun i syv måneder var Gestapos fange og endte i den beryg-

HUGO DORPH

TAASTRUP

JUNCKERS SAVVÆRK

KØGE

VAGN HANSEN

HOLLØSE MØLLEGÅRD
PR. HERLUFSMAGLE
TLF. SKELBY 144

HJALMAR SKAFTE A/S
TREKANTEN
AUT. GM-FORHANDLER
ROSKILDE

ORANA KONSERVERS A/S
VIBEHOLMSVEJ 26 - GLOSTRUP
TLF. 96 18 08

FABRIKEN »BØJCO«
VIBEHOLMSVEJ 17-19 GLOSTRUP

ALFRED RAFFEL A/S
VODROFFSVEJ 46 - KØBENHAVN V.
TELF. 35 23 43

**BAGERI & KONDITORI
ARBEJDERNES FORBUND**
STØVNÆS ALLE 1 - KØBENHAVN N. V.
TELF. 60 33 22

BLA BÅND PRODUKTER A/S, KØBENHAVN
DANSK CENTRAL MOST A/S, TØLLØSE

FARVEKÆLDEREN
GRØNNEGADE 18 - TLF. ROSA 4047
ROSKILDE

**Den lollandske
Landbostands Sparekasse
Nakskov**

NÆSTVED DISCONTOBANK
AKTIESELSKAB

DANSK ENGELSK LAKRITS FABRIK A/S
GLOSTRUP

Ja, han har åbenbart meget godt forstået, hvad det hele gjaldt. For skolen her var oprettet 1919 af Margrethe Petersen, der dog ikke rigtig nogen sinde blev dus med sønderjyderne, og da man nåede frem til 1925, havde der slet ikke meldt sig elever til det ny hold. Johanne Hansen kunne da også overtage skolen mod at vedstå arv og gæld. Og fik endda 1500 kr. i tilgift, så man forstår, situationen ikke har været den bedste, finansielt set, da hun trådte til. Siden skulle alt dette ændres.

Friheden fremfor alt.

Man har i dag plads til 38 piger og håber snart at kunne udvide, idet man i modsætning til så mange ungdoms- og fagskoler i disse år, her hvert år modtager flere indmeldelser, end man med sin bedste vilje kan tage imod.

Til skolen hører også lejrskole og vandrehjem. Men ægte liberalist er Johanne Hansen. Hun sælger ikke sin førstefødselsret for en portion linsjer, og selv om mange, også af den nære vennekreds, har talt gode ord for hende i disse år om at gøre skolen „selvejende“, så er det en tanke, hun nødtigt beskæftiger sig med. Måske jeg kunne opnå flere tilskud, siger hun, men så er det sandelig også slut med friheden. Så skal der en bestyrelse og et tilsyn til, og så er jeg færdig med at råde. Og det er lige bestemt, hvad jeg ikke har lyst til, sådan at blive sat fra styret på min egen skole. Nej, jeg har hidtil kunnet magte alt ved egen hjælp, og jeg tror, det er bedst sådan, selv om vi nok så mange gange lever i velfærdsstaten, hvad der selvfølgelig også kan have sine gode sider. Bevares. Det skal jeg aldrig nægte.

Altid uden brod.

— Vi har, i anledning af det med legatet, aflagt Johanne Hansen et besøg. Det bliver en lang og interessant snak, mest om krigen og nazisterne, men altid uden brod. Tværtimod. Johanne Hansen er ikke for ingenting født i landsbyen Fangel nær ved Odense. Hun ejer fynboens lette sind, hvilket bestemt ikke må misforstås som letsind, der er noget gan-

Professorinde Sylvia Salvesen, Oslo, duperede det tyske slæng i kz-lejrene.

ske andet. Men lad hende selv berette om disse skæbneår.

— Det var den 6. oktober 1944 ved 20-tiden, at jeg blev anholdt her på skolen, som Gestapo fra Sønderborg helt havde omringet med bevæbnede vagter og hunde, hvad man så ellers må have anset mig for, siden dette opbud skulle til. Jeg kom ind til deres hovedkvarter der, på Hotel Strand, og det skulle snart vise sig, at vi var taget fra en ende af, en hel såkaldt Sandbæk-gruppe. Der var pastor Madsen, Sønderborg, lærer Petersen, doktor Gregers Jensen, Augustenborg, kordegn Petersen, Sønderborg, og landmand Peter Hell, Lambjerg. Snart efter kom vi til Frøslev, så en nat i Aabenraa på vej til Staldgården i Kolding, og så havde jeg fred et par måneder i Frøslev.

Hemmelige tyske våben på Als.

— Fra forhørene husker jeg især, at tyskerne en dag dummede sig, så det forslog. På den gamle torpedo-bådsstation i Høruphav, som havde ligget ubenyttet hen fra tyskernes tid under første verdenskrig, lavede man nu V-2-dele eller noget i den retning, talte folk om. Og nu spurgte man mig så, hvorfra jeg vidste, at Tysklands bedste videnskabsmænd den 19. september 1944 — altså samme dag,

som man iøvrigt afvæbnede og internerede det danske politi — havde holdt et hemmeligt møde på Hørup Klint. Jeg kunne, som sandt var, kun sige, at det var en overraskende og ny meddelelse for mig. Og så forlod man snart emnet.

— Egentlig skulle jeg vist, sammen med gruppens mænd, have været sendt til Tyskland allerede den 28. november, men flere af de tyske instanser vægrede sig ved at sende mig af sted. Gennemgående var vagtposterne i Frøslev ret flinke, men et par virkelige skurke iblandt var der jo unægtelig, Hess og Wassermann. Nå, men den 11. december slog min time. Jeg blev sendt til Vestre Fængsel i København, og det forlød, at jeg og flere med mig stod foran løsladelse. Men i stedet blev jeg — sammen med 58 mænd — over Gedser sendt til Tyskland. Transporten afgik fra Vestre Fængsel den 14. december og dagen efter var vi i Ravensbrück. Denne kvindelejr lå på Lüneburger Hede, 70 km nordøst for Berlin. Og her havde jeg nu mit „hjem“ til den 7. april 1945, da grev Folke Bernadottes hvide busser kom og reddede os. Ugen før var nogle franske kvinder blevet reddet til Schweiz, også af Bernadottes hjælpeaktion.

Hvad Ravensbrück betød for mig.

— De spørger mig, om det negativt set var mit livs højdepunkt, det at stifte bekendtskab med Ravensbrück indefra, som fange.

Ja, der var den tid, jeg ellers kender til, hele tiden 50.000 kvinder her. Mit fangenummer var 93.300. Man så megen nød og elendighed, så kammerater bukke under, var selv nedbøjet til det yderste af sult og mæthed. Og dog. Aldrig ville jeg have undværet det halve år i Gestapos vold, for man lærte trods alt så meget om mennesker på godt og ondt, også om kammeratskab og venskab, som vil bestå til ens sidste åndedrag.

Det er vist Kjeld Abell, der om kammeratskabet har sagt dette, at man står skulder ved skulder. Vi fik i lejren tiden til at gå med de mærkeligste ting, benyttede enhver anledning til at „feste“, til at holde små selskaber, lavede festmåltid og

A/S HAUSTRUPS FABRIKER

ODENSE

CHR. RASMUSSEN's

MØBELETABLISSEMENT A/S
VESTERGADE 14 - RANDERS
TLF. * 20666

**BRØRUP
SPAREKASSE**

SOLOFABRIKEN A/S
SØNDERBORG

JYDSK CENTRALTRYKKERI A/S
AARHUS

**RANDERS
JERNSTØBERI**
HVIDEMØLLEVEJ

SCHUMANN's
HERREMAGASIN
VIBORG

ELECTRIC
K. JENSEN & E. AGERKILDE
TLF. 735 - VIBORG - TLF. 736

VIBORG-HOBRO RUTEBILER
PAN BUS LINIER
DANMARK

AUSTIN

HOVEDKONTOR: ODENSE
PJENTEDAMSGADE 21
TELEFON (09) 11 22 11

STENCO A/S - BETONCO A/S
HAVNEN - ODENSE

FYENS ANDELS-FJERKRÆSLAGTERI
SVENDBORG

P. DAMGAARD JØRGENSEN
TANDTEKNIK
TORVET - SVENDBORG

OSVALD NIELSEN
INGENIØR- OG ENTREPRENØRFORRETNING
RANDERS - TLF. (064) 2 37 88

DANSK ANDELS KULFORRETNING
A. M. b. A.
AARHUS

AKTIESELSKABET
KØBMANDS- OG HAANDVÆRKERBANKEN
AARHUS

AABENRAA AUTOMOBILSELSKAB A/S

ESBJERG OG OMEGNS SPAREKASSE

gaver af de særeste småting. Prøvede på enhver måde at kapsle os ind mod den ydre, rå og kolde verden af had og brutalitet.

— Vi blev, som oftest da, forskånet for mange af de ting, som jeg ved vore mandlige kammerater i deres lejre blev kommanderet til at overvære, f. eks. henrettelserne og pinslerne, denne ødsle og grusomme hundsen med medmennesker.

Vi havde en god „Blockältester“, der skånede os mest muligt og sagde f. eks.: „Nej, danskerne er for svage til at bære lig“. Men selvfølgelig hørte meget af den slags til også i vor lejr. Ved daggry skød man visse fanger med nakkeskud. Og der var gas-kamre. Og steder, hvor fangerne blev mishandlet til døde på udpekuleret vis. Om morgene kunne ens vej falde forbi hele dynger af lig.

Når nøden var størst.

— Jeg har forresten tænkt på, at når nøden var størst, var det også tit, som om man udenfor lejren vidste alt om os og søgte at komme os til hjælp. Jeg har måttet sande, hvis jeg ikke vidste det i forvejen, at Gud selv i denne lejr så og hørte, hvad jeg tænkte, hvad jeg oplevede.

Da hollænderne, som led meget, var på den yderste grænse af deres modstandskraft, kom der et bjerg af danske Røde Kors-pakker til dem. Vi gik selv og sultede og havde det rigtig skidt. Men også til os kom der pakker. Og en lille smule stolte var vi alligevel af, at Danmark tænkte på vore hollandske kammerater. Og der blev i sidste ende mad til de fleste, selv om tyske soldater og SS'ere toledede kraftigt af pakkebjergene og iøvrigt længst muligt holdt pakkerne tilbage. Men alligevel følte man det altså med sikkerhed: Du er ikke glemt. Både Gud og gode mennesker derhjemme tænker på dig.

Tankens flugt ind i barndommens rige.

— Når man ser folk på sultegrænsen, spiller iøvrigt også noget helt andet ind. Så bliver man, selv en af dem, noget sløv og afstumpet. Der sker i mange tilfælde en ret hurtig nedbrydnings- og ældningsproces, hvis man er fange tilstrækkeligt læn-

Hamburg-pigen Hiltgun Zassenhaus, brevcensur og tolk, der for danske og norske fanger blev „tugthusenes engel“.

ge. Men det barmhjertige ved samme usle tilstand er, at der kastes lige som en skærmende hinde eller kåbe over mange ting. Man ser ikke alt i det vanlige skarpe projektørlys. Jeg ved så vel, hvad jeg taler om. Selv var jeg ofte tilbage i en anden verden. Hjemme i barndommens rige. Hos far og mor. Denne ubevidste flugt har sikkert skånet en for mange ting.

Fangernes venner.

— Et andet træk, vi må have med, også af den karakter, at det luner og mildner midt i al den gru, som der skam var rigeligt af, er dette, at der også i det tyske folk var „hvide og anstændige mennesker“, selv i disse år. De druknede ganske vist i mængden. Det ligger i sagens natur, at de måtte gå yderst forsigtigt til værks, hjemme i deres eget land, som de jo var, og hvor der var spioner og angiveri omkring dem alle vegne. Men jo vanskeligere kårene for dem var, desto mere må vi andre da beundre dem, som selv har erfare, hvad prisen for modstand var.

— Og så var der jo strålende eksempler på modige og stolte kvinder i vore egne fangerækker, mennesker, som uden tanke på risikoen tog fat og undertiden, forholdene taget i betragtning, opnåede forbavsende resultater.

— Først kunne jeg nævne min landsmand, forfatterinden Sundeved Sandø. Hun er dansk. Hendes far var provst på Sandø på Færøerne, og en søster til hende er gift med højskoleforstander Erik B. Nissen, Antvorskov pr. Slagelse. Sundeved er i dag fransk translatrice, og hun har i efterkrigstiden haft en del modgang. Men lige fuldt var hun i lejren en tapper kammerat, hvis eksempel altid vil lyse stærkt.

Sylvia Salvesen duperede tyskerne.

— Og jeg må nævne professorinde Sylvia Salvesen fra Oslo, hvis mand var livlæge hos det norske kongehus. Hun har beskrevet mange af sine oplevelser i bogen „Tilgiv. Men glem ikke“. Sylvia er en virkelig dame. Fra den første dag forstod hun at sætte sig i respekt, at dupere det tyske slæng af vagter.

Da hendes hold af norske modstandskvinder kom og måtte klæde sig splitter nøgne til lægeundersøgelsen, fik hun, lynhurtigt som altid, en god idé. Med stor tungefærdighed vendte hun opmærksomheden mod sig og udgav sig frejdigt for at være læge. Og sandelig, om ikke hun blev ansat på Revieret, hvor hun slog sig sammen med en jugoslavisk kvinde, som virkelig var læge.

Sammen førte de journal over alle de kvinder, som på forskellig vis gik ind og ud af lejren — til underlejre, transporter o. s. v. Så den dag, da Bernadottes aktion satte ind, og der i høj grad var brug for et overblik over, hvor fangerne befandt sig, kunne de to, til tyskernes forbløffelse, meget bedre end vagtmandskabet og kontoret give besked om, hvor fangerne var, og hvem der måske ikke mere var iblandt de levendes tal. Sylvia skaffede også medicin og andre ting til fangerne fra de ikke altid så små SS-lagre, som ellers aldrig blev rørt, og da kun yderst sjældent til fangebrug.

Søster Gerdas omvendelse.

— Mens vi taler om Sylvia, må vi også huske hendes tyske veninde, SS'eren, søster Gerda Schröter. Hun var fra Badöyenhäusen og kom op-

of Value
Dyckjærs hus
ESBJERG

ESBJERG KOMMUNE

DAGBLADET VESTKYSTEN
ESBJERG

A/S N. DØSSING JENSENS EFTF.
JERN- OG STAALFORR.
VIBORG

CARL CHRISTENSENS EFTF. A/S
CROME & GOLDSCHMIDT
VIBORG

KAJ BRAAD's
BOGHANDEL
KONGENSGADE 87 -- ESBJERG

THORVALD BORNHØFT
ESBJERG

CENTRALTRYKKERIET
ESBJERG

TOBIESENS PAPIRHANDEL
KONGENSGADE 47
ESBJERG 20155

ANDERS LARSEN & SØN
AUT. ELEKTROINTALLATØRER
KONGENSGADE 11 -- ESBJERG

AKTIESELSKABET
HORSENS
SØLVVAREFABRIK
BRDR. W. & S. SØRNSSEN

REVISIONSSELSKABET I ESBJERG
STATSAUTORISEREDE REVISORER
KONGENSGADE 89

I/S C. PETERSEN
SØNDERMØLLE KLÆDEFABRIK
PR. VIBORG

J. N. KJÆRSGAARDS TØMMERHANDEL
AKTIESELSKAB
VIBORG

VIBORG STIFTS FOLKEBLAD

SKODA NECKAR B.M.W. TOYOTA
AUT. FORHANDLER
MADSEN & OLSEN
HEIMDALSGADE 25-27 - CODANHUS - GL. KONGEVEJ 60

LEHMAN DEGNS BOGHANDEL
HORSENS

rindelig til Ravensbrück som opsynskvinde. Om hun oprindelig var af de gode børn, skal jeg ikke kunne sige, men så meget står fast, at da hun først kom indenfor pigtråden som vogterske og så, hvor forfærdelige forholdene var, havde hun taget sit standpunkt.

Mens de fleste tyskere, uanset om der måske har været menneskelige følelser i dem, gemte sig bag en kold, hård og ligegyldig maske, om ikke andet så for at hytte eget skind, så blegnede hun, da hun så, hvad hendes folk havde bedrevet. Hun stod nu helt og fuldt på fangernes side.

Da freden kom, rejste hun med Sylvia hjem til Norge. Hun var hos hende i lang tid, men rejste så igen hjem til Tyskland, til sine gamle forældre. Hun er et fint og godt menneske. Men, som Sylvia Salvesen meget rigtigt engang bemærkede til mig: — Hun vil sikkert fremover blive en ensom i sit eget folk, der ikke kan eller vil forstå, hvorfor hun var menneske og kristen først, tykker sidst.

„Tugthusenes engel“.

— Og der er en endnu, „tugthusenes engel“, som man har kaldt hende, Hiltgunt Zassenhaus fra Hamburg, der nu er læge og bor i Amerika. Jeg husker, hvordan hun ved et nordisk kz-fangestævne i Aabenraa efter krigen var med og i en tale forsvarede sine kammerater og gjorde opmærksom på, at lige meget, hvor skrøbelig den så var, så havde der dog eksisteret en tysk modstandsbevægelse. — Det var, sagde hun, mine kammerater, studenterne i Hamburg, som Hitler lod hænge.

Forskellen på dansk og tysk kultur.

— Vor styrke er Grundtvig, det frie folkestyre, høj-, fri- og efterskoler o. lign. Tyskland kender til kadaverdisciplin og har også langt større sociale forskelle, og det smitter af f. eks. på kulturen.

Jeg husker, hvordan forfatteren Arne Sørensen, der jo nu i mange år har opholdt sig ude i verden, først i Tyskland, siden i USA, engang fortalte mig om en samtale i Frankfurt

med en vesttysk professor, som vel ellers på mange måder kunne være et udmærket menneske. Han havde forklaret Arne Sørensen noget om nogle videnskabelige emner, hvorpå Arne Sørensen spurgte: Hvordan? Kan De nu gå ud og snakke med manden på gaden om alt dette, for eksempel med en sporvognskonduktør? — Og så kom det karakteristiske, lidt hånlige svar fra professoren: — Nej, så skulle Goethe fortynnes med fire gange så meget vand.

Bevar mig for snakkesalighed.

— Her har vi i en nøddeskal kulturelitens hovmod, de begunstigedes, de uddannedes nedladenhed overfor ringere stillede medborgere. Man diskuterer kun med og for sig selv. Har vi ikke, fortsætter Johanne Hansen, lov her at være en smule stolte af vort eget kulturmonster — på dets brede bærepiller af højskoler og fri-skoler, ungdomsskoler, fagskoler, for selvfølgelig slet ikke at tale om folkeskolen og den øvrige uddannelsescentre. Og synes De ikke også, lægger hun til, at alt dette er værd at føre en kamp for, når man hører, hvor ringe det står til andre steder?

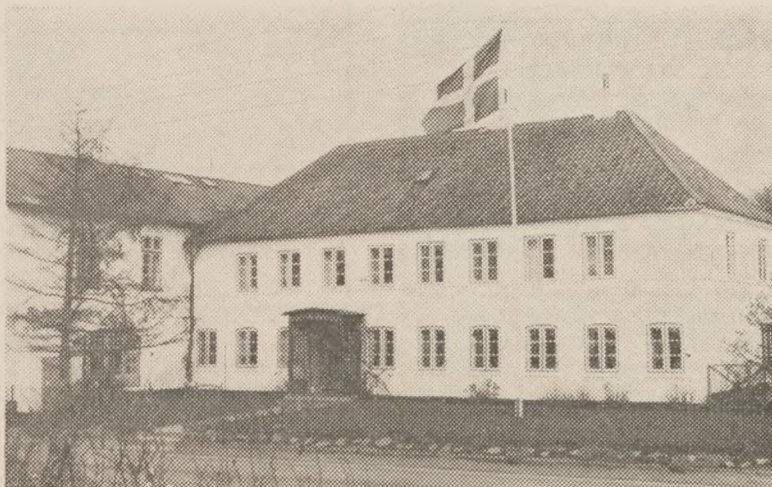
— Vi driver også vandrehjem og lejrskole her. Det var en kvæker, et tidligere underhusmedlem Catspool, der byggede vandrehjemmet, ligesom han har bygget vandrehjem i Indien, Norge og Sydafrika. Hvem manden

var, der stod bag, forblev længe en hemmelighed, men nu har han været her flere gange, og jeg får da julehilsen fra ham. Han er, som kvækerne gerne er det, en mand af høj kvalitet. Selv har han været med i Nansen-hjælpearbejdet, mens hans søn har været hos Albert Schweitzer i den afrikanske urskov. I øjeblikket arbejder kvækerne bl. a. på at hjælpe negrene ved at rejse marmeladefabrikker derude. Det var forresten mr. Catspool, som i en julehilsen til mig skrev de sande ord: — Bevar mig for snakkesalighed på mine gamle dage.

Godt at stå, hvor man skal.

— Johanne Hansen er, som man vil forstå, stadig fuld af gå-på-mod. Hun lider ikke de kolde hjerter, men at se noget gro, så kan andre forresten godt siden tage styringen og æren for det, når det bare er kommet godt igang.

Hun, der i 1959 fik den norske Set. Olavs medalje som tak for hendes arbejde under krigen og hele hendes nordiske og medmenneskelige indsats iøvrigt, slutter med at fortælle endnu et par træk fra den danske og den ungarske modstandskamp. Under ungarnes opstand i oktober-november 1956, spurgte forfatteren Erik Rostbøll, som var dernede en tur, om det ikke var slemt at stå ved sådan en tank i dette blodige opgør. — Nej, svarede den unge ungarske friheds-

Als Husholdningsskole, som Johanne Hansen har drevet siden 1927.

K. DIDERIKSEN

SPEDITION - STEVEDORING
ESBJERG

WIGGO KONGSTAD A/S

FISKEBROGADE, NY HAVN
ESBJERG

GRICOLD

DANSK LANDBRUGS FRYSE-
OG KØLEHUS
ESBJERG

LEO KÆRAA's KLINIK

v/ O. STEEN
EXAM. TANDTEKNIKER
ESBJERG

E & C's**HØNSEFODERFABRIK A/S**

ESBJERG

RESTAURANT BØRSEN

ESBJERG

H. NORDLAND-HANS NORDLAND

A. STENTEBJERG
STATSAUT. REVISORER
ESBJERG

K. PETERSEN

URMAGER & GULDSMED
KONGENSGADE 39 - ESBJERG

ANDERSEN & ENGELUND

BYGNINGS- og INVENTARARB.
NORGESGADE 51 - ESBJERG

A/S VESTJYDSK KRYSTAL-

ISVÆRK
ESBJERG

ESBJERG EKSPORTSTALDE

MARKEDSKONTORET

A/S ESBJERG JERN- OG STAALFORRETNING**ERIKSEN & CHRISTENSEN**

AKTIESELSKAB
ESBJERG

J. LAURITZEN's EFTF.

MÆGLERFORRETNING
HAVNEGADE 61 - ESBJERG

HUSTØMRERNE'S ANDELSELSKAB

ESBJERG

ESBJERG BANK

AKTIESELSKAB

RESTAURANT „Parkeston“

GL. HAVN - ESBJERG

OVE SCHRØDER & KARL HANSEN

CIVILINGENIØRER
SPANGSBERGGADE 59 - TLF. 2 85 44 - ESBJERG

CARL LASSENS EFTF.

SPEDITION - FORWARDING AGENTS
ENGLANDSKAJEN - ESBJERG

AKTIESELSKABET

C. J. CHRISTENSENS PAPIRHANDEL
ESBJERG

THE BORDON COMPANY A/S

ESBJERG

VEJEN ANDELDSMEJERI

VEJEN

helt. Det er altid godt at kunne stå der, hvor man skal stå.

Og herhjemme skrev en ung, ugift, idealistisk lærer Boye fra Sønderborg, der blev taget af Gestapo og vidste, hvor det bar hen, så han var villig til at tilgive selv sine fjender, f. eks. den ækle storstikker, hans læ-

rerkollega Arne Petersen, som blev så mange sønderjydske patrioters angiver under sidste krig, ja, Boye kunne skrive hjem:

„Med evigheden for øje bliver alt så småt. Hils dem alle“.

JOHS. RASMUSSEN.

PIGTRÅD 1963

EMNEREGISTER

Afslørende materiale i østrigsk sø	157
Antisemitisme ikke typisk for Tyskland	44
August, den 29.	139
Bauer, Fritz, Dr., generalstatsadvokat interviewes	49
— klarede den	113
Befrielsen oplevet ved grænsen	85
Befrielsesfester mange steder over hele landet	79
Best, Dr., om det tyske politis „filosofi“	155
Bestemmer skolen de unges syn på besættelsestiden?	67
Besættelsestiden. Konkurrence om den bedste bog	208
Besættelsestidens dokumenter ...	177
Besættelsestidens Esbjerg	47
Dachau-besøg, med en ung tysker	122
Dachau bliver bodskloster	95
Dachaus levende røst bragt til tavshed	41
Damtoft, Aage, Pastor, død	177
Dansk dame husker KZ fødslen	177
Dansk mælk var med til at holde liv i ham	177
Dansk-Svensk kontakt	151
De blev gode venner	105
Debatten om ideer og ideologier	43
De mødtes som venner	62
Den eneste frihed	131
Der flages	173
Det er en opgave for os	149
Det russiske og det tyske menneske	6
De unge mindes de unge	71
Diktatorernes og bødlernes årh.	60
Dødsattester og effekter fra Neuengamme	31, 40

Efter Dönitz' tale	116
Efterlysning af bøger om frihedskampen	153
Eftersøgt dansker dræbt i Frankrig	157
En barsk historie om to skolevenner	89
Er modstandsorganisationerne berettigede?	3
Et stolt kapitel i frihedskampen	141
Faldne, De	151
Film om de fem år	179
Flytning af tyske grave	17
Formuer på 3,5 milliarder søges udleveret	157
Forslag om afskedigelse af dommere	157
Friheden skal tegnes	83
Frihedsfonden	115
Frygtet stikker, fri for tiltale ...	113
Følte Guds kærlighed i KZ-lejren	153
Gaskammerfolk risikerede selv at blive myrdet	175
Gave til Marstal	177
Globke vidste god besked	159
Grundlovsændring skal tvinge dem ud	159
Hidtil 60 milliarder DM	193
„Himmler tilhængere“ bort	193
Hitlers første offer	73
Hitlers 1000 mordere	193
Hitlers panservogn på museum	193
Hvad har vi lære af besættelsestiden?	109
Hvilket årstal var befrielsen ...	65
Indbydelse til Italien	43
Ingen solidaritet med VVN	6
Internationale mindesmærkekommission i Hamborg	71
Israel i dag I	163
— II	193
— III	209

Juleaften i Aalborg	20
— Aarhus	9
Jul, Kaj Munks sidste	206
Jul i Berlin, Dansk	203
Kendsgerninger om mad og sult	103
Krigsinvalider fra 50 lande gennem København	171
Kritik af Vesttyske historiebøger	133
Kulturministeren støtter museets krav	35
KZ-fangernes hverdag	145
KZ-kommandør frifindes	131
Lade fortiden hvile?	28
Landsrets-direktørerne i Würzburg klarer frisag	157
Levende mindesmærke for 4. maj	159
Ligeret og retfærdighed	107
Liv og død — tilfældigheder ...	99
Lænkholm, Kai, 65 år	43
Løvens forskerpris til hr. Jørn Hess Thaysen	13
Martyrerne fra Bullenhuserdamm hædres	85
Medlemsskab styrker os alle	191
Mindesmur i Kruså skændet ...	191
Modstandsfilm	113
Modstandskampens bevæggrunde	42
Monument i Neuengamme	127
Nazister spioner for Sovjet	157
Neuengamme kommandoen Versen ved Meppen	29
Nielsen, Erik, død	155
Norges modstandskamp 5	11
Norsk-dansk fangestævne	95
Norske invalider fra okkupationen	153
Nye signaler	120
Ny Hitler? — han bliver skudt	44
Oktoberdagene er ikke glemt ...	163
Opfordring, En	171
Opfordring til Frøslev-fanger ...	153
Plan om kollegium i Tønder	177
Protest mod SS kongres	157
Præstegårdsideyllen fostrede to modstandsmænd	183
Putten — Ladelund	173
På besøg hos Ben Gurion	193
Ravenbrück, Oplevelser i	215
Register 1963	223
Sådan døde danske mænd også .	169
Sandø, Sunnera, fru, Fransk orden	16
Satte verdensrekord i længdespring	26
Seip, Professor, død	82
Skamling-ungdomsledere hos unge i Øst-Berlin	91

Sognepræsts kamp for sin tro, En	23	Rapport fra „nr. 24“	5	KAMMERATERNES HJÆLPEFOND	
Soldaterne orienteres om Dan- marks besættelse	51	Økonomisk hjælp til underudvik- lede lande	189	Bestyrelsesmøde i København ...	87
Stats-ærespensioner til Friheds- rådet	71	ERSTATNINGSSAGEN		Folder til alle klasselærere i alle Danmarks skoler	139
SS'er anholdt	175	Henvendelse til Bonn	115	Interview med KH's formand ...	183
SS-krigsforbryder var fem år i Israel	175	FANGEFØRENINGER		Møde på frihedskollegiet i Es- bjerg	159
Strøtanker	105	Dachau-Klubben. Mindefond star- tet	44	PROCESSER	
Teenagere ønsker at høre om okkupationen	7	— Mindehøjtidelighed ved Hel- ligåndskirken	45	Auschwitz-processen, 25 under anklage	175
Tidligere nazister i ledende stil- linger i Vesttyskland	113	Frihedskampens Veteraner. Generalforsamling	4	Best, Werner. Vidne i Flensborg	15
Tilbagegivelse af pension til tysksindede tjenestemænd? ...	177	Gestapofangerne. Barfod, Jørgen, landsformand	191	„Die weisse Rose“, anti-nazistisk gruppe	49
Tiltale mod tysk general	157	— Efterårsprogram	155	Eichmanns medhjælper arrester- ret	115
Troede kz-lejr var rekreations- hjem	175	— Generalforsamling	45, 71	Fellenz, Martin, anklaget	15
Tyske gæster på Skamlingsban- ken	39	— Juleaften i Mindelunden .	17, 208	— kræves idømt livsvarigt tugt- hus	17
Tysk stridsmand, En	71	— Mødeaften	173, 208	— løsladt	17
Tyskerne kan intet gøre for de- res mentalitet	89	Landsforeningen Neuengamme. — Konference	111, 127	— ny retssag	35
Uden frihed — et amputeret menneskeliv	83	— Landsmøde	7	— arresteret	96
Uden modstand gik jøder i døden	116	FORFATTERLISTE		— fængslingskendelse forlænges	133
Udstilling i Viborg	55	Barfod, Jørgen H.	11, 149	Forfølgelse af mindretal	47
Unge sværtbevæbnede ny- nazister i Norge	73	Busk, Svend	41	Graalfs, Hans, anholdt	33
Var det for dyrt at gå til mod- stand	119	Christiansen, Karl	44	Harder, Artur, anklages	17
Varmhjertethed og storsind	133	Fosmark, Hans	63, 122, 142, 145, 169, 206	Hertezich, Elmar, dømt	47
Var skuffet og emigrerede	133	— Johs. 3, 4, 6, 40, 133, 163, 193,	209	— vil emigrere	49
Ven med fangerne — og mod- standsbevægelsen	167	— Nic.	51	Hess, Rudolf, skal ikke erklæres for åndssvag	15
Vidunderlige aften, Den	59	Gaillard, Ernest	87	Heydes forsvarer udelukket	95
Vi var heldige	121	Hald, A. Hjorth	53	— Nyt materiale mod Heyde ...	116
World Veterans Federation holder generalforsamling i Kø- benhavn	35	Hamre, Jørgen	189	Krause, Waldemar, arresteret ...	175
Ægte og „nominelle“ nazister ...	175	Hæstrup, Jørgen	42	Lautz, Ernst	73
Ørnereden	142	Jeppesen, Axel B.	203	Massemordsproces i Koblenz ...	17
Åbenrå, 4. maj kollegium ...	35, 175	Lefevre, Halvdan	61	Meddelagtighed i massebord ...	131
Åbåne dørs politik	113	Palsbo, Susanne	59	Nazi-dommere skal afskediges ...	36
BOGANMELDELSER		Pedersen, Hans Corn.	179	Proces mod funktionærer i Kulm- hof	96
Dagstjernen	111	Petersen, A.	23	Reinefarth, Heinz, anklages	113
En dag i Ivan Denisovits liv ...	73	Rasmussen, Johs.	80, 183, 215	— forundersøgelse	115
Forrædderiet i det 20. årh.	155	Rikhof, Oluf	103, 120, 166	Særkommission til behandling af NS-forbrydelser	33
Hold fastere om mig	51	Ruge, Martin	29	Værnemagersagerne slut	33
Jeg jagede Eichmann	53	Rønne, Karl	5	Würzburg: Tilholdssted for gam- le nazister	35
Nordahl Grieg, en digter og hans tid	53	Skaar, Ottar	40	REDAKTIONELT	
Nøgen blandt ulve	36	Sonne, Erik	5, 36, 53, 73, 111, 131, 157	Af en julehilsen	5
		Sørensen, Jens M.	6	En tak for et interview	5
		Thomsen, Viggo, Vandkær	39	For dyrt at gå til modstand	119
		Thygesen, Frants	109	Modstandsorganisationer beretti- gede?	3
		Svensson, Bjørn, Inger	27	29. august i skolerne	139
		FRIHEDSMUSEET		STIPENDIER OG LEGATER	
		Frihedsmuseet	111	Studiestipendier til Sverige	133